

Kortelė:

836702_RegNr_I-1375-289/2014

<http://www.infolex.lt/tp/836702>

Administracinė byla Nr. I-1375-289/2014

Teisminio proceso Nr. 3-64-3-00847-2014-2

Procesinio sprendimo kategorija 15.2.3.2.; 74

(S)

ŠIAULIŲ APYGARDOS ADMINISTRACINIS TEISMAS

S P R E N D I M A S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2014 m. birželio 25 d.

Šiauliai

Šiaulių apygardos administracinio teismo teisėjas Virginijus Stankevičius,

sekretoriaujant Jolantai Miežienei,

nedalyvaujant pareiškėjui R. K.,

nedalyvaujant atsakovės Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovui,

rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjo R. K. skundą atsakovei Lietuvos valstybei, atstovaujamai Šiaulių tardymo izoliatoriaus, dėl neturtinės žalos atlyginimo.

Teismas, išnagrinėjęs pateiktą skundą,

n u s t a t ė:

Pareiškėjas R. K. (toliau – ir pareiškėjas) kreipėsi į teismą su skundu prašydamas priteisti iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, 20000 litų neturtinės žalos atlyginimo.

Pareiškėjas R. K. į posėdį neatvyko, apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką pranešta tinkamai, teismo šaukimu (b. l. 80). Savo skunde nurodo jo į teismo posėdį neetapuoti (b. l. 4).

Pareiškėjas savo skundu (b. l. 3-4) prašo priteisti jam neturtinę žalą, kurią patyrė būdamas Šiaulių tardymo izoliatoriuje dėl blogų gyvenimo sąlygų, dėl kameroje esančių higienos normų neatitikimo reikalavimams, dėl kameroje laikomo didesnio nei leistinas asmenų skaičiaus. Skundžiasi dėl Šiaulių tardymo izoliatoriaus kamerų, kurios buvo perpildytos kalintais asmenimis, kad jos neatitinka nustatytų reikalavimų, atviras tualetas neatskirtas nuo likusios

kameros, kameroje baisi smarvė. Mano, kad jam būnant Šiaulių tardymo izoliatoriuje, kasdien buvo pažeidžiami reikalavimai dėl kalinamųjų laikymo kameroje skaičiaus bei vienam asmeniui tenkančio kameros ploto. Prašo už praleistą Šiaulių tardymo izoliatoriuje nuo 2013-07-03 iki 2013-12-06 laiką priteisti 20000 litų dydžio sumą. Neturtinė žala turi būti atlyginta dėl to, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje buvo laikomas netinkamomis suėmimo sąlygomis, perpildytose kameroje, jis patyrė didelę psichologinę traumą, emocinę depresiją, dvasinius išgyvenimus ir sukrėtimus, sumažėjo pasitikėjimas savimi, sutriko miegas, pareiškėjas tapo dirglus, jis jaučia fobiją aplinkai.

Atsakovės Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovas į posėdį neatvyko, apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką pranešta tinkamai, teismo šaukimu (b. l. 81).

Atsakovė Lietuvos valstybė, atstovaujama Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atsiliepime (b. l. 47-50) nurodė, kad su pareiškėjo skundu nesutinka, prašo skundą atmesti kaip nepagrįstą. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymo Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ 1.3 punktas nustato, kad iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009-2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr.1248, numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 m². Kaip matyti iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-04-17 pažymos Nr. 69/06-1682 „Dėl R. K. laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje“, pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą buvo etapuotas 2013-07-02 ir įstaigoje periodiškai laikytas iki 2013-12-06. Pareiškėjas buvo laikomas įstaigoje kameroje, kurių plotas nuo 6,45 kv.m iki 24,22 kv.m. Kadangi kameroje esančių asmenų skaičius niekada nėra pastovus, pareiškėjui periodiškai tekdavo nuo 1,64 kv.m (kameroje Nr. 77) iki 24,22 kv.m (kameroje Nr. 105) gyvenamasis plotas, o tai leidžia daryti išvadą, jog tik tam tikrais atvejais pareiškėjui galimai teko mažesnis kalnimo kameros plotas nei nustatyta norma, o periodiškai ji netgi buvo viršijama. Laikotarpiais nuo 2013-07-02 iki 2013-07-11, nuo 2013-07-29 iki 2013-07-30, 2013-10-25, nuo 2013-11-05 iki 2013-11-11 ir nuo 2013-12-04 iki 2013-12-06 vienam asmeniui galimai tenkantis plotas kameroje buvo ne mažesnis nei 5,08 kv.m, t.y. nebuvo pažeisti galiojantys reikalavimai. Didžiąją laiko dalį Šiaulių tardymo izoliatoriuje pareiškėjas buvo laikomas kameroje vienas ar tik su dar vienu asmeniu, ir jam teko ne mažiau 3,23 kv.m gyvenamasis plotas.

Dėl kamerų atitikimo higienos reikalavimams nurodė, jog Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2009 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. V-176 patvirtintų Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių 13 punkte nustatyta, kad gyvenimo ir buities sąlygos kameroje turi atitikti Lietuvos Respublikos higienos normas. Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių 2 punktas nustato: Taisyklės taikomos naujai statomiems, rekonstruojamiems ar kapitaliai remontuojamiems tardymo izoliatoriams. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 2 punktas įtvirtina analogiško pobūdžio nuostatą: veikiančioms laisvės atėmimo vietoms taikomi tik tie šios higienos normos reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Šiaulių tardymo izoliatorius pastatytas ir įrengtas iki Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus įsakymo „Dėl tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“ ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymo „Dėl Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“ įsigaliojimo, todėl nagrinėjamu atveju, analizuojant pareiškėjo laikymo įstaigoje sąlygas, taikytinos tik tos Taisyklių nuostatos ir tie higienos normos reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Lietuvos Respublikos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, patvirtintos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241, 58 punktas reglamentuoja, kad laisvės atėmimo vietose laikomiasmenys privalo nuolat rūpintis švaros bei tvarkos palaikymu gyvenamosiose patalpose.

Teisės aktuose imperatyviai nustatyta pareiga patiems kamerose esantiems asmenims rūpintis švara ir tvarka patalpoje. Kamerų būklė priklauso pirmiausia nuo pačių jose laikomų asmenų elgesio: nesuinteresuoti palaikyti švarą ir tvarką ar tausoti įstaigos patalpas asmenys niokoja įstaigos turtą, blogina patalpų būklę. Atsakovas negali būti atsakingas už tai, jog įstaigoje kalinami asmenys patys nevykdo ar netinkamai vykdo jiems nustatytas pareigas, susijusias su laikymo sąlygomis kamerose.

Atsakovas pabrėžė, kad įstaiga veikia 1911 m. pastatytame pastate, yra nuolat perpildyta. Šiaulių tardymo izoliatorius pastatytas laikantis jo statybos metu galiojusių reikalavimų, be to, Šiaulių tardymo izoliatorius yra įtrauktas į Kultūros vertybių registrą bei saugomų objektų sąrašą (pagal Kultūros vertybių apsaugos departamento prie Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos direktoriaus 2003 m. gruodžio 31 d. įsakymą Nr. I-516 „Dėl objektų įrašymo į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą“ bei Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. balandžio 29 d. įsakymą Nr. IV-190 „Dėl nekilnojamųjų kultūros vertybių pripažinimo saugomomis“). Šiaulių tardymo izoliatorius pripažintas saugotinu viešajam pažinimui ir naudojimui. Pagal Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 19 straipsnį, viešajam pažinimui ir naudojimui saugomame objekte draudžiami vertingąsias savybes sumenkinantys statybos darbai. Atsakovas niekaip neišskyrė pareiškėjo iš kitų įstaigoje laikomų asmenų ir jam tyčia nesudarė blogesnių laikymo sąlygų ir netaikė kokių nors įstatymo nenumatytų apribojimų.

Atsakovas savo atsiliepime prašė teismo, sprendžiant neturtinės žalos priteisimo pareiškėjui klausimą atsižvelgti į tai, kad įstaiga pagal galimybes siekė įgyvendinti galiojančius teisės aktus ir nebuvo neigiamo veikimo, nukreipto išimtinai prieš pareiškėją, pareiškėjo laikymas teisės aktų neatitinkančiomis sąlygomis buvo su pertraukomis ir tik periodinis, neigiamas veikimas buvo mažareikšmis ir nesukėlęs ilgalaikių neigiamų pasekmių. Teismo prašė pareiškėjo skundą dėl neturtinės žalos atlyginimo atmesti kaip nepagrįstą.

Pareiškėjo skundas tenkintinas iš dalies.

Nagrinėjamoje byloje pareiškėjas R. K. skundu kreipėsi į teismą, prašydamas priteisti jam neturtinės žalos atlyginimą. Neturtinę žalą pareiškėjas kildina iš esmės iš neteisėtų valdžios institucijos veiksmų, neužtikrinant jam tinkamų kalinimo sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje.

CK 6.271 straipsnio 1 dalis nustato, kad žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto, nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Šioje įstatymo normoje numatytos civilinės atsakomybės subjektas yra specialusis – viešas asmuo (valstybė arba savivaldybė). Šis atsakomybės subjekto ypatumas (viešas asmuo) lemia šioje įstatymo normoje numatytos civilinės atsakomybės taikymo ypatumus, kadangi valstybės civilinė atsakomybė atsiranda esant trimis sąlygoms (civilinė atsakomybė be kaltės): valstybės valdžios institucijų neteisėtiems veiksams (neveikimui), žalai ir priežastiniam ryšiui tarp valstybės valdžios institucijų neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos. Todėl reikalavimas dėl žalos (tiek turtinės, tiek neturtinės), kuri kildinama iš valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo gali būti tenkinamas, nustačius minėtų civilinės atsakomybės atsiradimo sąlygų visumą. Nesant bent vienos iš šių sąlygų, viešojo atsakomybė negalima.

Tam, kad būtų konstatuotas neteisėtumas CK 6.271 straipsnio prasme, reikia nustatyti, jog valdžios institucijos darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus privalėjo veikti, neįvykdė jiems teisės aktais priskirtų funkcijų arba nors ir vykdė šias funkcijas, tačiau veikė nepateisinamai aplaidžiai, pažeisdami bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Sprendžiant dėl atitinkamos valstybės valdžios institucijos (jos pareigūnų) veikos neteisėtumo (CK 6.271 straipsnio prasme), kiekvienu atveju yra būtina nustatyti, kokios konkrečios teisės normos, kurios reglamentuoja skundžiamos institucijos veiklą, buvo pažeistos, kaip būtent šie pažeidimai pasireiškė asmeniui, teigiančiam, kad jis dėl tokių veiksmų (neveikimo) patyrė žalą, taip pat tai, ar atitinkamos

pasekmės (jei jos nustatomos) atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime, be kita ko, konstatavo, kad asmeniui teisė į žalos, padarytos neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmis, atlyginimą atsiranda tik tada, kai įstatymų nustatyta tvarka yra konstatuojama, kad valstybės institucijos, pareigūnai atliko neteisėtus veiksmus ir, kad žala asmeniui atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų.

Nagrinėjamu atveju pareiškėjas skundu siekia, jog jam iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, būtų priteistas 20000 Lt neturtinės žalos atlyginimas už visą kalinimo Šiaulių tardymo izoliatoriuje laikotarpį. Neturtinę žalą grindžia tuo, kad laikymo sąlygos neatitiko įstatymuose numatytų reikalavimų. Teigia, jog kameros buvo pilnos, todėl pažeistas minimalus kameros ploto, tenkančio vienam asmeniui, reikalavimas.

Byloje nustatyta, jog pareiškėjas neturtinę žalą kildina iš netinkamų kalinimo sąlygų, todėl nagrinėjamoje byloje aktualus Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 3 straipsnis, kuris nustato, kad niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – ir EŽTT) yra pažymėjęs, kad Konvencijos 3 straipsnis įtvirtina vieną pagrindinių demokratinės valstybės vertybių, ji įtvirtina absoliutų kankinimo, nežmoniško ar žeminančio elgesio draudimą, toks draudimas nepriklauso nuo aukos elgesio (žr., pvz., 2011 m. sausio 20 d. EŽTT sprendimą *Mandic* ir *Jovic* prieš Slovėniją ir jame nurodytą teismo praktiką).

EŽTT savo jurisprudencijoje ne kartą yra išaiškinęs, kad Konvencija įpareigoja valstybę užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukeltų šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamu (žr. pvz., EŽTT 2000 m. spalio 26 d. sprendimą byloje *Kudla* prieš Lenkiją, 2001 m. liepos 24 d. sprendimą V. prieš Lietuvą). Pagal EŽTT suformuotą praktiką tam, kad netinkamas elgesys patektų į Konvencijos 3 straipsnio reguliavimo sritį, jis turi pasiekti minimalų žiaurumo lygį. Šio minimalaus žiaurumo lygio vertinimas yra reliatyvus; jis priklauso nuo visų bylos aplinkybių, tokių kaip elgesio trukmė, jo fizinis ir psichinis poveikis ir tam tikrais atvejais nukentėjusiojo lytis, amžius bei jo sveikatos būklė. Be to, sprendamas, ar elgesys pagal Konvencijos 3 straipsnį yra „žeminantis orumą“, teismas atsižvelgia į tai, ar jo tikslas yra pažeminti asmenį ir ar tai neigiamai paveikė asmenį su Konvencijos 3 straipsniu nesuderinamu būdu (žr., pvz., EŽTT 2001 m. balandžio 21 d. sprendimą byloje *Peers* prieš Graikiją).

Teismas atkreipia dėmesį ir į tai, kad EŽTT savo praktikoje yra ne kartą nurodęs, jog nepaprastai didelis kameros erdvės trūkumas yra labai reikšmingas faktorius sprendžiant, ar taikomos sulaikymo sąlygos buvo „žeminančios“ EŽTK 3 straipsnio požiūriu (žr., pvz., 2005 m. balandžio 7 d. sprendimą K. prieš Lietuvą; 2012 m. sausio 10 d. sprendimą *Ananyev* ir kiti prieš Rusiją). EŽTT ne kartą yra nurodęs, kad tais atvejais, kai pareiškėjams teko mažiau negu trys kvadratiniai metrai grindų ploto, kameros perpildymas turi būti laikomas toks didelis, kad savaime pateisina EŽTK 3 straipsnio pažeidimą (žr., pvz., 2011 m. sausio 20 d. EŽTT sprendimą *Mandic* ir *Jovic* prieš Slovėniją; 2012 m. sausio 10 d. sprendimą *Ananyev* ir kiti prieš Rusiją ir juose nurodytą teismo praktiką).

Lietuvos Respublikos kardomojo kalinimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad tardymo izoliatoriaus administracija, užtikrindama suėmimo vykdymo tvarką ir tinkamas asmenų laikymo tardymo izoliatoriuose sąlygas, vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, šiuo ir kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, kitais nacionaliniais ir Europos Sąjungos teisės aktais. Lietuvos Respublikos kardomojo kalinimo įstatymo 44 straipsnio 1 dalyje

nustatyta, kad suimtiesiems užtikrinamos gyvenamųjų patalpų ir buitines sąlygos, atitinkančios Lietuvos Respublikos higienos normas. Pagal Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymo Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštiniėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ 1.3.1 punktą, iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. 1248 (Žin., 2009, Nr. 121-5216), numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 m².

Byloje yra pateikta 2014 m. balandžio 17 d. pažyma Nr. 69/06-1682 „Dėl R. K. laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje“ (b. l. 19), iš kurios matyti, kad pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą buvo etapuotas 2013-07-02 ir laikotarpiu iki 2013-12-06 buvo laikomas įvairius periodus. Pareiškėjas buvo laikomas kameroje Nr. 105, 77, 79, 2, 27, 3, 35 ir 58. Didžiausią laiko tarpą pareiškėjas praleido kameroje Nr. 2, kurios plotas 6,45 kv. m ir kurioje buvo laikomi 1 arba 2 asmenys ir vienam asmeniui teko nuo 3,234 arba 6,45 m² ploto. Kitose kameroje, kurių plotai nuo 6,56 kv. m iki 24,22 kv.m skirtingais laikotarpiais kartu su pareiškėju buvo laikomi 1–5 asmenys ir vienam asmeniui teko nuo 1,64 iki 24,22 m² ploto. Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje per skundžiamą laikotarpį buvo laikomas iš viso 115 dienas. Iš šio laikotarpio 26 dienas pareiškėjas buvo laikomas pažeidžiant nustatytą vienam asmeniui kameros ploto normą. Konstatuotina, kad šiuo laikotarpiu, kai pareiškėjas buvo laikomas sąlygomis, pažeidžiančiomis teisės aktais nustatytą kameros plotą vienam asmeniui, Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija pažeidė pareiškėjo subjekcinę teisę būti kalinamam kameroje, kurioje jam tektų ne mažiau nei 3,6 m² kameros ploto, t. y. neveikė taip, kaip pagal įstatymus ši institucija ar jos darbuotojai privalėjo veikti. Tai, teismo nuomone, yra akivaizdus aukščiau paminėtų teisės aktų pažeidimas.

Iš pateiktos pažymos bei kitų byloje esančių įrodymų tiksliai nustatyti, kada ir kiek laiko pareiškėjas buvo laikomas 71 dieną atskirais periodais kameroje Nr. 79, 2, 3 pažeidžiant nustatytas vienam asmeniui kameros ploto normas, nėra galimybių. Tačiau tuo laikotarpiu, kai pareiškėjas buvo laikomas sąlygomis, pažeidžiančiomis teisės aktais nustatytą kameros plotą vienam asmeniui, Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija pažeidė pareiškėjo subjekcinę teisę būti kalinamam kameroje, kurioje jam tektų ne mažiau nei 3,6 m² kameros ploto, t. y. neveikė taip, kaip pagal įstatymus ši institucija ar jos darbuotojai privalėjo veikti.

Pareiškėjo skunde nurodoma, jog kameroje buvo laikomas netinkamomis sąlygomis. Nurodo, kad be perpildytų kamerų, per mažo kamerų ploto, taip pat kameroje yra atviri, neatitverti tualetai. Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2013 m. liepos 12 d. patikrinimo akte Nr. EP-229 (b. l. 20-25), 2013 m. liepos 19 d. patikrinimo akte Nr. EP-249 (b. l. 26-31), 2013 m. rugsėjo 5 d. patikrinimo akte Nr. EP-300 (b. l. 32-38), nurodoma, jog Šiaulių tardymo izoliatoriaus apgyvendinimo kameroje patikrinimų metu 2013 m. liepos 10 d. bei 2013 m. rugsėjo 4 d. buvo nustatyti atitinkami higienos normos reikalavimų pažeidimai. Iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus parengtos 2014 m. balandžio 17 d. pažymos Nr. 69/06-1682 (b. l. 19) matyti, jog pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje anksčiau nurodytais laikotarpiais buvo laikomas kameroje Nr. 64, t. y. pažeidimų konstatavimo metu pareiškėjas nebuvo laikomas tose kameroje, kuriose buvo konstatuoti pažeidimai. Kameroje, kuriose buvo laikomas pareiškėjas, nurodyti patikrinimai nebuvo atliekami.

Iš Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2013 m. spalio 23 d. patikrinimo akto Nr. EP-388 (b. l. 39-45) matyti, kad Šiaulių tardymo izoliatoriaus apgyvendinimo kameroje Nr. 3 patikrinimo metu 2013 m. spalio 22 d. buvo nustatyti atitinkami higienos normos reikalavimų pažeidimai, t. y. ant lubų matosi vandens nubėgimo žymės, sanitarinio įrenginio vamzdynas kiauras, patalpoje reikalingas remontas (HN 76:2010 X sk. 62 p. pažeidimas); pelėsio patalpoje nėra, sanitarinis mazgas nevalytas, jaučiasi nemalonūs pūvančių medžiagų kvapas, kameroje esantys asmenys nesirūpina švaros ir tvarkos palaikymu (HN 76:2010 X sk. 58 p. pažeidimas).

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 62 punktas reglamentuoja, kad laisvės atėmimo vietų patalpų paprastasis remontas atliekamas pagal poreikį. Higienos normos 58 p. nustato, kad laisvės atėmimo vietose laikomi asmenys privalo nuolat rūpintis švaros bei tvarkos palaikymu gyvenamosiose patalpose. *Tam tikslui jie turi būti aprūpinti įvairiu ir tvarkingu valymo inventoriumi.*

Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. birželio 9 d. įsakymu Nr.1R-139 patvirtintose Laisvės atėmimo vietų patalpų aprūpinimo baldais ir kietuoju inventoriumi normose (ginčui aktuali nuo 2010 m. kovo 3 d. galiojanti redakcija) nurodoma, jog tardymo izoliatorių, kalėjimų ir areštinių bei pataisos namų kamerų tipo patalpose turi būti 1 komplektas valymo inventoriaus. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. birželio 9 d. įsakymu Nr.1R-139 patvirtintoje Baldų, virtuvės ir kito inventoriaus, būtino laisvės atėmimo vietų bendrabučiuose, specialiose patalpose, kameroje, komunalinės ir buitinės paskirties objektuose, naudojimo laiko normoje nurodoma, jog valymo inventoriaus komplektą sudaro šepetys grindims, šluostė, šiukšlių semtuvėlis ir kibiras.

2014 m. balandžio 9 d. Šiaulių apygardos administracinio teismo nutartimi (b. l. 15) nutarta įpareigoti Šiaulių tardymo izoliatorių pateikti teismui medžiagą, susijusią su pareiškėjo skunde keliamais reikalavimais, taigi, tuo pačiu ir dėl aprūpinimo valymo priemonėmis ir inventoriumi.

Šiaulių tardymo izoliatorius, vykdydamas teismo nutartį bei teikdamas medžiagą, jokių įrodymų, susijusių su kalinių aprūpinimu valymo priemonėmis ir inventoriumi, nepateikė (b. l. 18). Savo atsiliepime (b. l. 49) nurodo Higienos normos 58 punktą, kad laisvės atėmimo vietose laikomi asmenys privalo nuolat rūpintis švaros bei tvarkos palaikymu gyvenamosiose patalpose.

Vis dėlto Šiaulių apygardos administraciniam teismui nebuvo pateikta jokių duomenų, patvirtinančių, kad buvo laikomasi aukščiau nurodytų nuostatų, įpareigojančių laisvės atėmimo vietoje laikomą pareiškėją aprūpinti švari ir tvarkingu valymo inventoriumi, duomenų, patvirtinančių, jog pareiškėjui būtų buvęs išduotas valymo inventorių ar valymo priemonės, nepateikta.

Atsižvelgiant į nustatytą aplinkybių ir rašytinių įrodymų visetą, konstatuotina, jog Šiaulių tardymo izoliatorius pažeisdamas Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 62 p. ir 58 p. neveikė taip, kaip pagal teisės aktus privalėjo veikti.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje nuosekliai laikomasi pozicijos, jog asmuo, kuris yra kalinamas nepriimtinais sąlygomis, patiria neturtinę žalą, kaip ji yra apibrėžta CK 6.250 straipsnio 1 dalyje (pvz., administracinės bylos Nr. A¹⁴³-1966/2008, A⁵⁰²-734/2009). Ši aplinkybė taip pat konstatuota ir EŽTT praktikoje (pvz., 2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas byloje S. prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 871/02)). Taigi ta aplinkybė, jog asmuo tam tikrą laiką buvo laikomas nepriimtinais sąlygomis, nesilaikant teisės aktų reikalavimų, administracinių teismų praktikoje pripažįstama pagrindu neturtinei žalai atlyginti.

Pagal CK 6.250 straipsnio 1 dalį neturtinė žala – tai asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kt., teismo įvertinti pinigais. Neturtinės žalos atlyginimo dydžio nustatymą, kaip ir atlyginimo teisinius pagrindus, lemia šios žalos prigimtis ir objektas. Neturtinė žala atlyginama pažeidus vertybes, kurių įkainoti neįmanoma, ir pasireiškia neturtinio pobūdžio praradimais, kurie negali būti tiksliai apskaičiuojami piniginiu ekvivalentu. Priteisiant neturtinės žalos atlyginimą vadovaujama teisingo žalos atlyginimo koncepcija, besiremiančia įstatymo ar teismų praktikos suformuotais vertinamaisiais subjektyviais ir objektyviais kriterijais, leidžiančiais kuo teisingiau nustatyti ir atlyginti asmeniui padarytą žalą, atkurti pažeistų teisių pusiausvyrą ir suponuojančiais pareigą preciziškai įvertinti konkrečios

situacijos aplinkybes. Neturtinės žalos prigimtis lemia tai, kad nėra galimybės šią žalą tiksliai apskaičiuoti, gražinti nukentėjusįjį į buvusią padėtį ar rasti tikslų piniginių tokios žalos ekvivalentą. Neturtinės žalos dydį nustato teismas, o ją patyręs asmuo turi pateikti teismui kuo daugiau ir kuo svarbesnių žalos dydžiui nustatyti reikšmingų kriterijų. Teismas pagal teisinius kriterijus nustato priteistiną neturtinės žalos dydį. Pareiškėjo prašoma atlyginti neturtinės žalos suma vertinama kaip nevaržanti teismo diskrecijos nustatyti neturtinės žalos dydį konkrečioje byloje ir yra tik viena reikšmingų bylai aplinkybių, į kurią teismas turi atsižvelgti. Kriterijai, į kuriuos turi atsižvelgti teismas, nustatyti įstatyme (CK 6.250 straipsnio 2 dalis). CK 6.250 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas nebaigtinis tokių kriterijų sąrašas: žalos pasekmės, žalą padariusio asmens kaltė, jo turtinė padėtis, padarytos turtinės žalos dydis bei kitos turinčios reikšmę bylai aplinkybės, taip pat sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijai.

Pažymėtina, jog neturtinės žalos dydį pagrindžiančių kriterijų sąrašas nebaigtinis, o kiekvienu konkrečiu atveju pažeidžiama skirtinga įstatymo saugoma teisinė vertybė ir neturtinė žala patiriama individualiai, tai teismas turėtų spręsti dėl materialios kompensacijos už patirtą neturtinę žalą dydžio, aiškindamasis ir vertindamas individualias bylai svarbias neturtinės žalos padarymo aplinkybes ir kitus faktus, reikšmingus nustatant tokio pobūdžio žalos dydį, atsižvelgdamas į įstatyme bei teismų praktikoje įtvirtintus ir teismo šiuo konkrečiu atveju reikšmingais pripažintus kriterijus. Neturtinės žalos atlyginimo teisinius pagrindus, dydžio nustatymą lemia šios žalos prigimtis ir objektas. Sprendžiant dėl neturtinės žalos dydžio, atsižvelgtina ir į tokias reikšmingas bendro pobūdžio aplinkybes, kaip bendrą šalies ekonominę situaciją, pragyvenimo lygį bei bendruosius teisės principus.

Atsižvelgus į kalinimo neatitinkančiomis teisės aktų reikalavimų sąlygomis trukmę, į pareiškėjo patirtus nepatogumus, kurių intensyvumas viršijo neišvengiamai kalinimui būdingus nepatogumus ir kurie žemina žmogiškąjį orumą, sukelia dvasines kančias, į kitus pirmiau minėtus teismų praktikoje įtvirtintus neturtinės žalos dydžio nustatymo kriterijus, vadovaujantis sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijais, darytina išvada, kad pareiškėjas patyrė neturtinę žalą (dvasinius išgyvenimus, nepatogumus, pažeminimą), kuri negali būti kompensuojama vien tik pareiškėjo teisių pažeidimo pripažinimu.

Pareiškėjas savo skunde konkrečiai dėl savo sveikatos problemų nepasisako, nurodo, kad patyrė didelę psichologinę traumą, emocinę depresiją, dvasinius išgyvenimus ir sukrėtimus, sumažėjo pasitikėjimas savimi, sutriko miegas, tapo dirglus, jaučia fobiją aplinkai. Nagrinėjamu atveju vertintinas tik laikotarpis nuo 2013 m. liepos 2 d. iki 2013 m. gruodžio 6 d., t. y. teismui aktualūs tik minėtu laikotarpiu atlikti įrašai asmens sveikatos istorijoje.

Iš teismui pateiktų pareiškėjo asmens sveikatos istorijos nuorašų matyti, kad pareiškėjas skundžiasi nemiga, jaučia nerimą, diagnozuoti bendro pobūdžio susirgimai, taip pat įtariama depresija (b. l. 56-73). Įvertinus šiuos įrašus negalima daryti išvadų, jog būtent dėl Šiaulių tardymo izoliatoriaus veiksmų (neveikimo) pareiškėjas susirgo konkrečiomis ligomis. Pateiktuose asmens sveikatos istorijos nuorašuose nėra duomenų, jog pareiškėjui po ištyrimo būtų buvusi diagnozuota depresija ar kita sunki liga.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, pažymi, kad teismo pareiga pagrįsti priimtą sprendimą neturėtų būti suprantama, kaip reikalavimas detaliai atsakyti į kiekvieną argumentą (*1994 m. balandžio 19 d. sprendimas byloje van de Hurk v. Netherlands*).

Teismas neabejoja, kad dėl apgyvendinimo perpildytose kalinimo kamerose pareiškėjas galėjo patirti papildomų neigiamų dvasinių išgyvenimų ir fizinių nepatogumų, papildomą diskomfortą, teisės aktais garantuotos minimalios gyvenimo kokybės pablogėjimą, kurių jis nebūtų patyręs, jei jis būtų buvęs laikomas teisės aktų nustatytais sąlygomis.

Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, jog byloje nustatytas atsakovės veiksmų neteisėtumas dėl pareiškėjo apgyvendinimo perpildytose kamerose ir Lietuvos higienos normos HN 76:2010

„Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 58 p. (pareiga aprūpinti asmenis įvairiu ir tvarkingu valymo inventoriumi), 62 p. (laisvės atėmimo vietų patalpų paprastas remontas atliekamas pagal poreikį) pažeidimas kaip viena iš civilinės atsakomybės būtinų sąlygų. Tačiau pažymėtina, kad siekiant nustatyti, ar atsakovei dėl neteisėtų veiksmų atlikimo kyla civilinė atsakomybė, būtina įvertinti, ar pareiškėjui dėl šių neteisėtų veiksmų kilo pasekmės, t. y. neturtinė žala, taip pat ar tarp paminėtų veiksmų ir kilusių pasekmių yra priežastinis ryšys.

LR CK 6.250 straipsnio 1 dalis numato, kad neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais.

Teismas daro išvadą, jog yra neabejotina, kad dėl apgyvendinimo perpildytose kalinimo kameroje, dėl Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 62 p., 58 p. pažeidimų pareiškėjas galėjo patirti papildomų neigiamų dvasinių išgyvenimų ir fizinių nepatogumų, papildomą diskomfortą, teisės aktais garantuotos minimalios gyvenimo kokybės pablogėjimą, kurių jis nebūtų patyręs, jei jis būtų buvęs laikomas teisės aktų nustatytais sąlygomis.

Apskaičiuodamas neturtinės žalos, t. y. įvertindamas pareiškėjo patirtus neigiamus dvasinius išgyvenimus pinigais, įvertindamas turimų įrodymų visetą, remdamasis teismų praktikoje taikytiniais neturtinės žalos vertinimo kriterijais, atsižvelgdamas į pažeidimo trukmę (galimai apie 62 dienas, t.y. nuo 26 dienų iki 97 dienų), vertybes, kurioms daromas pažeidimas kėlė grėsmę, Lietuvoje egzistuojančias ekonomines darbo užmokesčio bei pragyvenimo sąlygas, remdamasis teismų praktikoje taikytiniais neturtinės žalos vertinimo kriterijais (pvz., LVAT 2013 m. spalio 30 d. nutartimi administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1194/2013 už 723 dienas priteista 2000 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2013 m. lapkričio 25 d. nutartimi administracinėje byloje Nr. A⁴⁴²-1860/2013 už 169 dienas priteista 550 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2013 m. gruodžio 30 d. sprendimu administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-2373/2013 už 107 dienas priteista 500 Lt neturtinės žalos atlyginimui), teismas sprendžia, kad už apgyvendinimą perpildytose kalinimo kameroje priteistina 500 Lt suma neturtinei žalai atlyginti bei 200 Lt suma neturtinei žalai, atsiradusiai dėl Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 58 ir 62 p. pažeidimų, atlyginti. Taigi pareiškėjo reikalavimas dėl 20000 Lt neturtinės žalos priteisimo tenkintinas iš dalies ir pareiškėjui priteistina iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, 700 Lt neturtinei žalai atlyginti.

Remdamasis tuo, kas išdėstyta, ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85–87 str., 88 str. 1 d. 5 p., teismas

n u s p r e n d ž i a :

Pareiškėjo R. K. skundą tenkinti iš dalies.

Priteisti pareiškėjui R. K. 700 Lt (septyni šimtai litų) neturtinės žalos atlyginimui iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus.

Sprendimas per 14 dienų gali būti skundžiamas apeliacine tvarka Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui tiesiogiai arba per šį teismą.

Teisėjas Virginijus Stankevičius